

שלוש בריח נפט

אנו נמצאים כבר אחרי חתימת ההסכם הישראלי-מצרי — אך איננו פטורים מלדון באחד מהיבטי החשובים ביותר — הנפט. הדחה סילונוי שהגיע את קרטרי לערוך את ביקורו המלודרמטי בקהיר ובירושלים הוזה, כמוכן, משיקולי יוקרה אישיים ונשיא ארץ — אולם המניע היסודי והעמוק יותר נעוץ בתהליך השתעב- דותה הגוברת והולכת של ארצות-הברית ליבוא נפט לצריכתה, כשהמרכיב הסעודי ביבוא זה מתעצם משנה לשנה. לרוע המזל, יימשך תהליך זה גם בשנות ה-80' המוקדמות, על דעת רוב מומחי האנרגיה בארה"ב; וכיוון שכך, יהא צורך להפסיק את דעתם של שליטי סעודיה במחיר גבוה, כשאנואר אל-סאדאת יתיישר בהתאם למשוב-הפוליטי המהדהד באוזניו מארמונות ריאד.

אין ספק, שהשטר המצרי לגוביינא (בחתימת הערב האמריקני ובגוביו) יוצג לפרעון בפני מנחם בגין ומדינת ישראל, שייבתעו לשלם ריבית דריבית ולממש את "הזכויות הלגיטימיות של העם הפלשטיני" תחילה בחבל-עזה, לאחר ביהודה ובשומרון, ולב- סוף — בירושלים המזרחית. ייתכן שבשלב מסוים תוגש הר- נלויה המרה בעטיפה צבעונית בצורת חוזה-הגנה עם ארה"ב. חוזה מעין זה יהא בבחינת פח יקוש ויחסל לחלוטין את מירווח הפוליטי-בטחוני של ישראל. על ערכו של חוזה-הגנה עם ארה"ב בבורסת היחסים הבינ- לאומיים, ניתן להרהר כבר עתה בעצם ובספקנות נוכח לקחי דרום-וייטנאם וטאיוואן.

אולם, בעיקרו של דבר, הר- תהליך החשוב ביותר נוגע ל- השתבעדותה של ארה"ב ל- יבוא הנפט הערבי. הנתונים ש- יובאו להלן מעידים על כך כי- מאה עדים:

(א) תפוקת הנפט בארה"ב מצויה בעקומת ירידה: ב-1973 — 517.9 מיליון טון, או 18.3% מהתפוקה העולמית. לעומת 468.5 מ"ט ב-1975, שהיוו 17.3% מהתפוקה העולמית: יתרה מזאת — עתודות הנפט המוכחות של מעצמת-העל האדירה נאמדו רק ב-6.4% מהעתודות העולמיות, לעומת 56% מאאגריי-הנפט העול- מיים, החבויים בקרקעית המזרח-התיכון.

(ב) צריכת הנפט האמריקנית נמצאת בעקומת עליה. לפי נתוני משרד-האנרגיה האמריקני, גדלה הצריכה בשנים 1970—1977 ב-30.8%, במקביל לכך, גדל יבוא הנפט לארה"ב בתקופה האמורה ב-162% (1). ממפיקות-הנפט הערביות בלבד (אווע"ק) עלה יבוא הנפט בתקופה הנ"ל ב-1.167%.

(ג) שיעורו של מרכיב יבוא הנפט מאוע"ק מכלל הצריכה השנתית של ארה"ב, מצוי אף הוא בעקומת עליה: אם בשנת 1970 היווה מרכיב הנפט הערבי רק 2% מצריכת הנפט האמריקנית הכוללת, הרר שבשנת 1977 הוא הגיע כבר לכ-20% כשחלק הארי מיבוא זה נשאב מבארותיה של סעודיה.

(ד) גם פיתוחם המלא של שדות-הנפט החדשים באלסקה לא ספק אלא 5—10% מצריכתה של ארה"ב ברמת-הצריכה של שנת 1977 — וזו הגיעה ל-19.1 מיליון הביות ליממה, או ל-2.73 מיליוני טון ליממה. מגמת הצריכה בארה"ב מצויה כאמור בעקומת עליה, ולכן אין תלות ציפיות מופרזות במאגרי אלסקה ובעתודות- תיה לשנות ה-80'.

נהה כי כן, תלותה של ארה"ב בנפט הערבי בכלל, והסעודי בפרט, גדלה והולכת.

ומנגד, תלותן של מפיקות-הנפט הערביות בארה"ב אינה חסרת- תחליפים. בתחום ההקלאות, למשל, ייבאו כל מדינות-ערב בשנים 1973—1977 יותר ממחצית צריכתן בחיטין, אולם משקל המרכיב האמריקני בתחום זה לא עלה על 15%—20% מצריכתן השנתית השוטפת. גם תלותן של מדינות-ערב ברכישת ידע וטכנולוגיות שונות מארה"ב — אינה מוחלטת. מתוך 90,000 עובדי-חוץ אמריקניים במדינות-ערב, 78% מועסקים בסעודיה בתיכון, בפיקוח ובביצוע פרויקטים שונים בתחומי התשתית והצבא. תעסוקתם של רבבות אמריקנים בסעודיה מהווה מקור נכבד למיחזור הפטרו- דולרים, ותורם למשק-הכספים האמריקני יותר משהוא תורם לכלכלת סעודיה. אולם היצעים ברמה טכנולוגית דומה ובתנאי תשלום נוחים יותר — מוגשים למדינות הנפט על-ידי יפאן ומערב- אירופה. במלים אחרות: אין תלות החלטית מצד מדינות-הנפט בכלל וסעודיה בפרט בשירותים הצבאיים והכלכליים המוצעים והמוענקים על-ידי ארה"ב.

בסופו של דבר, קיימת תלות כלכלית סעודית בארה"ב, אולם יש לחזור ולהטעים, כי אין זו תלות מוחלטת וחסרת-תחליפים. ולכן, הדיקה הסעודית לארה"ב — יותר משהיא כלכלית, הריהי נושאת צביון פוליטי מיסודו, על ההשלכות הכלכליות הנגזרות ממנו. לעומת זאת, התלות הנגדית של ארה"ב בסעודיה מתהדקת משנה לשנה והחלטיותה גוברת, שכן מוקדיה הם אנרגטיים וכספיים. אלה שני מישורים שלובים ומקבילים, המצביעים על אינטראקציה בלתי- סימטרית לרעת ארה"ב; שכן בעוד שהתלות האמריקנית ביבוא הנפט הסעודי נראית, בשלהי שנות ה-70', כחסרת-תחליף, התלות הסעודית בארה"ב אינה מוחלטת מבחינה כמותית וכלכלית, ונהנית באורח עקרוני ומעשי מאלטרנטיבות שונות.

תמונה זו, שהותוותה לעיל, מהווה את הרקע היסודי לביקורו של קרטרי בקהיר ובירושלים ולחצו על השגת הסדר בין הצדדים. ריאד אומנם לא נכללה בתוכנית ביקורו, אולם ניהוח הנפט ועשן בעירתו הם הם המנחים את מדיניותו של קרטרי במזרח-התיכון, וכך יש לבחון את מלאכות-השלום שלו וסיום שלבה הראשון באוהל- קרקסיה-שלום בוויינגטון.

מנקודת-ראות ישראלית נעשה מישגה המור ביותר בווייתור המייד על שדות, עלמה" בסיני. אליבא דממשלת ישראל, נועד קו-הביניים בסיני לבחון את כוונות השלום של סאדאת לפרק זמן בן-שנתיים. הכללת שדות, "עלמה" בתחום-הביניים הישראלי בסיני אמורה היתה לשמש אינדיקטור חשוב ואמת-מידה עניינית לבחינת כוונותיו של סאדאת, תוך דחיית התלות האנרגטית המוחלטת של ישראל בארה"ב. אבן-בוהן זו נשמטה מידינו בפזיזות-יתר וב- קלילות נטולת-אחריות, כסעיף שולי ומשני בהסדר-הנסיגה וב- שלביהם. על מחדל כלכלי-מדיני זה ניתן כולנו את הדין, ובינתיים, נזקק השלוח לזוהבתו של שר-הבטחון, עזר וייצמן, הן מכוה תחומי אחריותו המיניסטרילית והן מכוה הצהרתו — זלולו בנושא רגיש זה.